

Financieel rechercheren in Nederland: een literatuurverkenning

P.H.T. Secherling en J.M. Nelen

Onderzoeksnotities, nr. 1997/7

2. Begripsomschrijving

- [2.1 Een korte terugblik](#)
- [2.2 Witwassen](#)
- [2.3 Definities, doelstellingen en het proces van financieel rechercheren](#)
- [2.4 Strategisch financieel rechercheren](#)
 - [2.4.1 Fenomeenonderzoek](#)
 - [2.4.2 Prioriteitstelling](#)
- 2.5 Tactisch financieel rechercheren
 - 2.5.1 Bewijsondersteuning
 - 2.5.2 Voordeelsontneming
- 2.6 Financiële misdaadanalyse
- 2.7 Grenzen van financieel rechercheren

2.1 Een korte terugblik

De toegenomen belangstelling voor het criminele geld is begonnen aan het einde van de jaren tachtig, toen zich een nieuwe visie rond opsporing en aanpak van criminele netwerken ontwikkelde: het buitgericht rechercheren. Centraal stond daarbij de gedachte de georganiseerde misdaad een forse klap toe te brengen door het creëren van een mogelijkheid waarbij crimineel verworven geld of bezit ontnomen kon worden. In die tijd ontstaan ook de BFO's en wordt samenwerking met de Belastingdienst opgezet. Naast de dadergerichte en delictgerichte opsporing, ontstaat in die tijd, de netwerkgerichte opsporing. Volgens Jansen kan het kijken naar crimineel geld/bezit meer opleveren dan de mogelijkheid tot ontnemen alleen. Een verbreding en verdieping van de kennis van criminele netwerken is daarom van belang (Jansen, H.A., 1995).

Ook Schaap, als een van de eersten, is de mening toegedaan dat integraal financieel recherche-onderzoek meer dient te zijn dan alleen 'plukken' van criminelen. Vanuit een financiële invalshoek kan volgens hem ook een bijdrage worden geleverd aan de primaire bewijsvoering van gepleegde delicten, het onderzoeken van heling (met name wanneer er sprake is van witwassen), het voor langere tijd volgen van criminele geldstromen, etc. Het traditionele en integrale recherche-onderzoek kunnen, naar zijn mening, heel goed naast elkaar staan en kunnen elkaar over en weer ondersteunen en verrijken met nieuwe/andere informatie. Vanuit het financiële recherche-onderzoek kan een goed zicht verkregen worden op aspecten als: de organisatievorm, de omvang van de organisatie, de wijze van functioneren, de interne zeggenschap, de onderlinge werkafspraken en persoonlijke taakverdeling en de wijze van onderlinge communicatie. Hij stelt dan ook dat een serieuze aanpak van de op winst gerichte georganiseerde misdaad niet of nauwelijks mogelijk is zonder een degelijke financiële onderzoekscomponent. Hij pleit dan ook voor een 'integraal' financieel recherche-onderzoek, als gelijkwaardige tegenhanger voor het traditionele recherche-onderzoek (Schaap, 1993).

Hoogenboom is een dergelijke mening ook toegedaan en vindt dat het, als gevolg van de geleidelijk veranderde definitie van (georganiseerde) misdaad, tot een tweeledige ontwikkeling is gekomen. Ten eerste richten nationale overheden zich bij de aanpak van de traditionele georganiseerde misdaad (racketeering) steeds meer op (criminele) geldstromen. Dit om twee redenen: 1 om zicht te krijgen op criminele organisaties door het in kaart brengen van deze financiële stromen (financieel rechercheren); 2 om vervolgens crimineel geld af te romen (ontnemingswetgeving); Ten tweede streven nationale overheden naar financiële transparantie als antwoord op de criminaliteit door nieuwe wet- en regelgeving (zoals de Wet MOT en de Wet Identificatie Financiële Dienstverlening) en de ontwikkeling van het concept financieel rechercheren (Hoogenboom, 1996d).

De parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden kwam eveneens tot een dergelijke conclusie en stelt dat financieel rechercheren, voor wat betreft de bestrijding van georganiseerde criminaliteit, kan worden aangemerkt als 'het middel bij uitstek'. (Van Traa, 1996b).

Een voorbeeld van een project waarbij het financieel rechercheren werd toegepast is het Fieccom-project (fiscaal economische combinatie), waarbij de volgende werkwijzen in het rechercheproces werden gebruikt: landschapsbewaking, doopceellichting, pro-actief onderzoek, voorbereidend tactisch onderzoek en rapportage. Het onderzoek was gericht op het fenomeen 'georganiseerde criminaliteit en het effectwezen' en resulteerde in een verbeterende deskundigheid, informatiepositie en samenwerking met betrokken instanties (Janse en Van Hoek, 1995).

Een ander voorbeeld van de meerwaarde van financieel rechercheren geeft Sorgdrager in haar bijdrage aan het congres *Blik op de buit*: het strafrechtelijk onderzoek dat begin jaren negentig werd gedaan naar de ondergang van de Femis-bank. Dit opsporingsonderzoek kan worden beschouwd als de eerste vingeroefening op het terrein van financieel rechercheren. Het heeft veel informatie opgeleverd over de structuur en werkwijze van een groot crimineel netwerk dat de behaalde winsten via de genoemde bank wegsloot. Tegen een aantal leden van de organisatie in kwestie lopen momenteel ontnemingsvorderingen. Belangrijk is ook de bewijsrechtelijke ondersteuning die het onderzoek opleverde over de rolverdeling binnen de criminele organisatie en de kernactiviteiten (Sorgdrager, 1996).

2.2 Witwassen

Van de Bunt en Schaap wijzen op een punt dat extra aandacht verdient. Volgens hen ligt aan de goederen- en geldstromen die door financieel rechercheren bekend worden, het 'witwassen' van geld ten grondslag (Van de Bunt, 1996 en Schaap, 1995). Het uiteindelijke doel van het witwassen, zegt Schaap, is crimineel geld met een schijnbaar legale herkomst in de 'bovenwereld' zien te krijgen. (Schaap, 1995). Er bestaat geen eenduidige definitie van witwassen, maar de kern is: het omzetten van de verborgen, niet te verantwoorden herkomst in een die wel kan worden verantwoord. Dit is het belangrijkste doel van de witwasser. Hij wil de bron van zijn inkomsten verbergen. Immers, wanneer de ware herkomst aan het licht komt, loopt hij het gevaar dat zijn geld geconfisqueerd wordt. De witwasser zal proberen deze confiscatie te voorkomen, opdat hij zijn geld vrij kan uitgeven en investeren in de legale bovenwereld. Over het algemeen wordt de volgende onderverdeling in vier fasen van witwassen aangehouden:

1. storting/placement (de storting of inleg van het baar geld in het girale geldverkeer. Het 'vuile geld' stroomt het financiële stelsel van de bovenwereld in);
2. opsplitsing en samenvoeging/layering (opsplitsing van het gestorte geld in deelbedragen, waarmee vervolgens een aantal girale handelingen wordt uitgevoerd, teneinde het boekhoudspoor te verduisteren of te doorbreken);
3. rechtvaardiging (het toekennen van een ogenschijnlijk wettige oorsprong aan het geld. Het geld verkrijgt de status van legaal verdiend geld).
4. maatschappelijke invlechting/integration (het witgewassen geld komt in het gewone betalingsverkeer terecht. De witwasser heeft zijn doel bereikt: hij kan zijn geld 'rechtvaardigbaar' investeren in de legale bovenwereld).

Het risico van witwassen bestaat uit het feit dat de economie via het financiële stelsel besmet raakt met criminele vermogens. Economische macht kan daardoor in ongewenste handen komen, wat weer consequenties kan hebben voor het functioneren van de maatschappij. Dit wordt uiteindelijk in zeer brede kring als een groot gevaar beschouwd, hetgeen leidt tot overeenstemming om het fenomeen witwassen daadkrachtig te bestrijden (Van Zoest, 1995). De Doelder meent dat er een aparte strafbaarstelling van witwassen zal moeten komen (De Doelder, 1996).

De belangrijkste ontwikkelingen op internationaal-politiek niveau t.a.v. witwassen zijn: het groeiende besef dat witwassen een gevaar vormt voor de economie en de samenleving in haar algemeenheid; internationale samenwerking resulterend in internationale regelgeving; het inschakelen van het financiële stelsel bij de bestrijding van witwassen; de uitbreiding van het witwasobject van enkel drugsgeld naar al het misdaadgeld (Van Zoest, 1995).

2.3 Definities, doelstellingen en het proces van financieel rechercheren

Tijdens een in 1994 gehouden studiedag van de Rechercheschool over financieel rechercheren werd al opgemerkt dat er onder de noemer van financieel rechercheren een groot aantal activiteiten plaatsvindt, maar dat er een gebrek is aan uniformiteit wat betreft definiëring, methodieken en doelstellingen (Hoogenboom e.a., 1995). Hieronder zal een overzicht worden gegeven van een aantal in de literatuur gevonden definities. In een rapport van de ACC van de Raad van Hoofddoelcommissarissen wordt gesteld dat het begrip financieel rechercheren te typeren valt als: 'de

gerichtheid op geld in het kader van de criminaliteitsbeheersing' Daarbij heeft het een functie op een drietal gebieden:

1. informatiepositie en informatie-analyse (enerzijds persoons- of zaakgericht, anderzijds meer strategisch gericht op verschijnselen of bijvoorbeeld branches);
2. bewijsvoering gericht op delictsoorten en concrete activiteiten, zoals de aanpak van witwassen en het ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel;
3. inzet op andere dan (repressieve) strafrechtelijke resultaten, zoals bestuurlijke sancties, preventieve advisering en schadeverhaal door bedrijfsleven of overheid' (Jansen, F.E., 1995).

Vermeulen geeft van financieel rechercheren een soortgelijke omschrijving: 'het via een financieel / economische invalshoek, werkend vanuit zowel geldstromen, goederenstromen, administratieve - en (bedrijfs)economische gegevens alsmede andere informatiebronnen, in kaart brengen en inzichtelijk maken van:

- de gepleegde c.q. uitgevoerde activiteiten;
- de aard, omvang en opbouw (structuur) van organisatorische eenheden (zowel natuurlijke- als rechtspersonen) en de daaraan gerelateerde omringende omgeving, teneinde een bijdrage te leveren aan de bewijsvoering van het primaire delict of de afgeleide delicten;
- een berekening te vervaardigen van het mogelijk verkregen voordeel uit dergelijke activiteiten;
- het in kaart brengen van vermogenscomponenten ten behoeve van het mogelijke verhaal dat hierop kan worden uitgeoefend;
- en uitvoering te geven aan, dan wel een bijdrage te leveren aan strategische onderzoeken (zoals fenomeenonderzoek, branche-onderzoeken, vooruitlopend politieel onderzoek)' (Vermeulen, 1996).

Landman geeft een definitie waarin de drie hierboven gegeven functies terugkomen. Hij definieert financieel rechercheren als 'een rechercheaanpak waarbij zo optimaal mogelijk gebruik wordt gemaakt van kennis, methoden en technieken op financieel, economisch en administratief gebied, hetgeen kan resulteren in een onderzoek naar de herkomst en bestemming van wederrechtelijk verkregen vermogens en het leveren van een bijdrage aan het vergaren van bewijslast in het kader van de rechtshandhaving' (Landman, 1995).

De parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden geeft een algemenere definitie en verstaat onder financieel rechercheren 'het proces van verzamelen, veredelen, bewerken en analyseren van financiële gegevens, met het doel deze gegevens te gebruiken in een strafrechtelijk onderzoek naar personen, groepen of zaken' (Van Traa, 1996a).

Als reactie op de definitie van de parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden omschrijft Pheijffer financieel rechercheren (puur vanuit strafrechtelijk perspectief) als: 'financieel rechercheren is het aanwenden van financiële expertise ten behoeve van opsporings- en ontnemingsactiviteiten' (Pheijffer, 1996). Hierin wordt de nadruk gelegd op het gebruik van financiële deskundigheid.

Ook Van Dijk e.a. noemen financiële deskundigheid in de definitie. Op grond van enkele definities van anderen komen zij tot de volgende definitie: 'Financieel rechercheren betreft een vorm van onderzoek waarbij ten behoeve van de rechtshandhaving financiële deskundigheid wordt aangewend teneinde - al dan niet financiële - gegevens te verzamelen, te controleren, te veredelen, te bewerken en te analyseren' (Van Dijk e.a., 1997).

Van Gemert geeft in zijn bijdrage aan het congres Blik op de buit aan dat bij het Landelijk Rechercheteam (LRT) de volgende definitie wordt gehanteerd: 'het ontwikkelen van een rechenemethodiek waarbij zo optimaal gebruik wordt gemaakt van kennis, methoden en technieken op financieel, economisch en administratief gebied (Van Gemert, 1996).

Van Blijswijk (gezien vanuit de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) geeft de volgende definitie: 'het verzamelen en veredelen van informatie uit de financiële wereld ten behoeve van de handhaving van wetten en regels en (als onderdeel daarvan) de opsporing van strafbare feiten' (Van Blijswijk, 1995).

Van Duyne duidt het begrip aan als: 'het aanpakken van op winst gerichte (georganiseerde) misdaad door middel van opsporingsonderzoek naar de geldhuishouding van misdaadondernemers' (Van Duyne, 1996a en Van Duyne 1996c). Ook de verschillende doelen van financieel rechercheren zijn terug te vinden in de literatuur. In de inleiding op de bundel over financieel rechercheren worden drie algemene, strategische functies uiteengezet:'

1. een functie vervullen als 'case screenings'-instrument;
2. een functie vervullen bij de vaststelling van criminele handelingen en als basis dienen voor een strafvervolgning en/of confiscatie van criminele vermogens;
3. een functie vervullen in de preventieve advisering van het bedrijfsleven en openbaar bestuur om deze te wijzen op de kwetsbaarheid van processen, procedures en/of organisatiestructuren voor misbruik en oneigenlijk gebruik' (Hoogenboom e.a., 1995 en Hoogenboom, 1996d).

Er zijn volgens Van Dijk e.a. vier doelen van financieel rechercheren:

1. het genereren van rechetactische informatie, bewijsmateriaal of een ingang tot bewijsmateriaal;
2. het vaststellen van de omvang van het wederrechtelijk verkregen vermogen;
3. het traceren van vermogensbestanddelen van criminele en/of criminele organisaties;
4. de ontneming van wederrechtelijk verkregen vermogen door confiscatie van vermogensbestanddelen (Van Dijk e.a., 1997).

Landman ziet als uiteindelijk doel van financieel rechercheren 'het leveren van een bijdrage aan de bewijsvoering van gronddelicten, de vervolgings-, verhaals- c.q. ontnemingsactiviteiten, het ontmaskeren van witwaskanalen, het blootleggen van complexe constructies en bedrijfsorganisaties en aan het ontdekken van kwetsbare plekken in de samenleving'. Dit blijkt ook uit het feit dat hij aangeeft dat financieel rechercheren tevens kan bijdragen aan een bestuursrechtelijke aanpak (Landman, 1995).

Van Duyne geeft verschillende doelen aan, zo noemt hij: het bewijs voor de grondfeiten; het opleveren van sturingsgegevens voor het opsporingsonderzoek; voordeelsontneming, binnen het SFO van een strafzaak; en het uitschakelen van een misdaadonderneming of het verbrekken van het netwerk waarin hij werkt (Van Duyne, 1996b).

Volgens Van Gemert is het doel: 'het detecteren van strafbaar gedrag; het aantonen van strafbaar gedrag (bewijsvoering), het succesvol instellen van verhaals- en ontnemingsactiviteiten; het opwerpen van barrières tegen criminele gedragingen; het in andere zin bijstaan van opsporingsactiviteiten' (Van Gemert, 1996).

De Doelder ziet bij het blootleggen van financiële geldstromen niet zozeer als doel op zich, maar als hulpmiddel ten dienste van de criminele opsporing. Er zijn daarbij twee wettelijke hulpmiddelen: de MOT- en de ontnemingswetgeving (De Doelder, 1996).

Op grond van enkele definities van financieel rechercheren van anderen (Van Duyne en Van der Molen) geeft De Groot de kern van het financieel rechercheren aan: 'de gerichtheid op geld(stromen), waardoor het toepasbaar is bij de bestrijding van vele vormen van misbruik, fraude en criminaliteit' (De Groot, 1996).

Jansen geeft aan dat het informatiegericht rechercheren vanuit verschillende benaderingen nieuwe informatie oplevert die uiteindelijk gebruikt kan worden voor de opsporing van criminele netwerken. Hij is van mening dat deze vorm van rechercheren in Nederland nog niet of nauwelijks beoefend wordt en dat het zal moeten leiden tot het inrichten van nieuwe informatieposities in de financiële wereld.

Kennis van die financiële wereld is daarbij onontbeerlijk (Jansen, H.A., 1995).

Van Duyne is van mening dat door het ministerie van Justitie nadere invulling moet worden gegeven aan de doelen van financieel rechercheren. Dat geldt ook voor de noodzakelijke en bevorderlijke randvoorwaarden voor financieel rechercheren, de terugkoppelingsvereisten binnen de uitvoering (OM en politie) en tussen het beleid en de uitvoering vanuit de stelregel: zonder terugkoppeling geen aansturing en dan ook geen beleid; en de beleidsvorming inzake de grensoverschrijdende kanten van financieel rechercheren (Van Duyne, 1996b).

Financieel rechercheren wordt ook wel tegenover traditioneel of klassiek rechercheren gesteld (Schaap, 1995 en De Doelder, 1996). Een van de opmerkelijkste verschillen tussen financieel rechercheren en de traditionele wijze van opsporing is dat de financiële recherche naar haar aard niet daad-gericht, doch dader gericht is (De Doelder, 1996).

Schaap stelt, evenals Van Vliet, dat financieel rechercheren de gelijkwaardige tegenhanger van het traditioneel rechercheren dient te zijn (Schaap, 1995 en Van Vliet, 1995). De parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden geeft aan dat financieel rechercheren volgens nagenoeg alle betrokkenen een meerwaarde heeft ten opzichte van het klassieke rechercheren (Van Traa, 1996b). Door de financiële ontmanteling van criminele organisaties zullen naast de aard en werkwijze van die ondernemingen feiten bekend worden die met traditioneel rechercheren niet boven water zouden zijn gekomen (Nelen, 1994, Sorgdrager, 1996 en Van Vliet, 1995).

Een tweetal auteurs spreekt eerder van financieel rechercheren als een nieuwe methode (Van Vliet, 1995 en Leyenaar, 1995). Leyenaar voegt daaraan toe dat financieel rechercheren niet de methode hoeft te zijn (Leyenaar, 1995). Het lijkt Schaap beter om eerst en vooral te kijken naar bestaande methoden en technieken en om die aan te passen ten behoeve van het financieel rechercheren (Schaap, 1995).

Van Vliet spreekt meer over het feit dat de aanpak van crimineel geld voor een deel de bestaande opsporingsmethoden die al worden toegepast moet gaan beïnvloeden. Hij noemt hierbij in combinatie met de meer klassieke opsporing het nieuwe strafrechtelijk financieel onderzoek (Van Vliet, 1995). Crijns e.a. bestempelen de al bestaande opsporingsmethoden die gericht zijn op 'vermogensbewegingen' in strafrechtelijke onderzoeken tot financieel rechercheren (Crijns e.a., 1996). Van de Bunt vindt financieel rechercheren niet zozeer een 'aparte kunde', maar spreekt van een 'specifieke manier van kijken' door een 'financiële bril' (Van de Bunt, 1996). Ook Sorgdrager noemt het in haar bijdrage aan het congres Blik op de buit een 'verandering in denken'. Men moet zich beter bewust worden van de mogelijkheden die een op geld gerichte opsporing biedt (Sorgdrager, 1996). Pheijffer spreekt van een groeiend besef dat financieel rechercheren niet meer alleen ten behoeve van de opsporing van fraude dient te worden gebruikt, maar dat deze expertise ook een toegevoegde waarde heeft bij andere onderzoeken, dan dat financieel rechercheren iets toevoegt aan de reeds bestaande rekerchetechnieken (Pheijffer, 1996). Financieel rechercheren wordt door anderen eerder als een ontwikkeling gezien die nieuwe mogelijkheden biedt (Van Gemert, 1996 en Hoogenboom, 1996d).

Van Gemert voegt daaraan toe dat het gaat om het 'detecteren' van strafbaar gedrag met behulp van de toepassing van administratieve technieken, participatie van accountants en de ontnemingswetgeving (Van Gemert, 1996).

Mul voorziet dat in de aandacht die momenteel bestaat voor financieel rechercheren het financieel onderzoek zal werken als katalysator (Mul, 1995). Van de Bunt geeft als voorbeeld dat een observatieteam al enkele dagen alle gangen nagaat van een persoon. Het team ziet deze persoon een bank binnengaan. Men observeert ook dat hij tien minuten later weer vertrekt. Het kan van belang zijn om te weten wat de persoon in de bank heeft gedaan (Van de Bunt, 1996).

Financieel rechercheren dient op ieder niveau een integraal onderdeel te zijn van het gewone, traditionele rekercheproces (Van de Bunt, 1996, Jansen, H.A., 1995, Schaap, 1995 en Van Dijk e.a., 1997). In dit verband stelt Jansen voor dat elk onderzoek voortaan eindigt in een proces-verbaal of een onderzoeksrapportage waarin wordt weergegeven wat de bijdrage van financieel rekercheren is geweest aan bewijs, aan ontneming en aan het zicht op preventieve maatregelen of verbetering van toekomstig onderzoek (Jansen, H.A., 1995).

De parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden geeft voorbeelden van de aanvang van financieel rekercheren: 'een CID-subject houdt er een levenswandel op na die niet in overeenstemming is met zijn legaal vermogen; of de aanvang ligt bij de analyse van de gegevens van het MOT-meldpunt; of in een later stadium, als het strafbare feit bekend is'. De commissie merkt op dat financiële rekerche vooral lijkt te worden ingesteld op verzoek van een tactische rekerchechef of een CID-chef. De controle is in handen van de korpsbeheerder (Van Traa, 1996a).

Financieel rekercheren kan in alle fasen van het rekercheproces in verschillende vormen worden uitgevoerd (Van de Bunt, 1996 en Leyenaar, 1995). De fasen van financieel rekercheren zijn volgens Van Gemert: de fase van gerichtheid op het strafbare feit, naar de dader, naar de organisatievorm en naar de neerslag van de opbrengsten van de criminele handelingen. Deze fasen kunnen een verhoogd inzicht geven in bijv. het strafbare feit zelf of bijdragen aan het bewijs (Van Gemert, 1996). Van Dijk e.a. wijzen er op dat het bij de georganiseerde criminaliteit (in enge zin) en andere vormen van - niet in een georganiseerd verband staande - criminaliteit ook veelal zal gaan om het verwerven van geld. Financieel rekercheren kan daarom ook bij de bestrijding van andere vormen van criminaliteit worden toegepast. In beginsel dient bij elke vorm van criminaliteit aandacht te worden geschonken aan financiële rekerche. Daarbij gaat het niet alleen om onderzoek naar registratie van financiële gegevens, maar ook om registratie van andere soorten gegevens (Van Dijk e.a., 1997). Schaap onderscheidt bij financieel rekercheren (net zoals het traditionele rekerche-onderzoek) uit een pro-actief (namelijk het onderzoek naar het volgen van geldstromen) en een reactief (namelijk het onderzoek voor het ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel) gedeelte (Schaap, 1995). Hoogenboom en Mul geven aan dat financieel rekercheren met name van belang wordt geacht voor de pro-actieve fase (Hoogenboom, 1996d en Mul, 1995). Hoogenboom e.a. noemen in dit verband het raadplegen van open bronnen en het koppelen van die resultaten aan CID-matige gegevens (Hoogenboom e.a., 1995). Kramer e.a. daarentegen wijzen er juist op dat veel bronnen waaraan bewijslast kan worden ontleend pas in de loop van een onderzoek ontsloten kunnen worden, waardoor het met name om de reactieve fase gaat (Kramer e.a., 1996).

Er wordt in de literatuur ook onderscheid gemaakt tussen tactisch financieel rechercheren en strategisch financieel rechercheren (o.a. Van Traa, 1996b, Sorgdrager, 1996, Van Duyne, 1996b en Van Dijk e.a., 1997). De parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden spreekt van 'twee elkaar aanvullende varianten' (Van Traa, 1996b). Van Duyne geeft aan dat een goede wisselwerking tussen strategisch en tactisch financieel rechercheren een aanmerkelijke meerwaarde kan opleveren (Van Duyne, 1996b).

Volgens Crijns e.a. moet er een balans komen in grote recherche-onderzoeken tussen het tactisch (financieel) rechercheren naar de geldstromen, dat tot uitdrukking komt in de personele kwaliteiten van de teams, en de strategische (financiële) keuzes die in onderzoeken gemaakt moeten worden (Crijns e.a., 1996). In de volgende paragrafen worden strategisch financieel rechercheren en tactisch financieel rechercheren nader uitgewerkt.

2.4 Strategisch financieel rechercheren

Volgens diverse auteurs gaat het bij strategisch financieel rechercheren om het in kaart brengen van geldstromen en structuren van meerdere criminele groeperingen/netwerken en handelingen (Terlouw en Aron, 1996, Van Duyne, 1996b, Hoogenboom, 1996d en De Groot, 1996). Dergelijke analyses zijn derhalve zaakoverstijgend. Van Duyne spreekt in dit verband van 'misdadhandel' (Van Duyne, 1996b). In de plaats van de gerichtheid op incidentele gevallen komt een gerichtheid op criminele netwerken (Hoogenboom, 1996d en De Groot). Hoogenboom noemt het 'meerdimensionale analyses' (Hoogenboom, 1996d). Mul geeft aan dat het in dit verband ook kan gaan om geldstromen die geen directe relatie hebben met criminaliteit (Mul, 1995). Subdoelstellingen voor strategisch financieel onderzoek zijn volgens Van Dijk e.a.:

1. het vergaren van informatie met betrekking tot een specifiek delict, een bepaalde branche, bepaalde objecten, bepaalde subjecten. Het gaat om het gericht verzamelen van informatie, teneinde kennisbestanden op en uit te bouwen;
2. het genereren van risicosignalen betreffende bepaalde delicten, branches, objecten en subjecten. Deze risicosignalen bevatten belangrijke informatie die benodigd is bij het opzetten van een bepaalde onderzoeksstrategie;
3. het aanleveren van sturingsinformatie ten behoeve van prioriteitstelling (het maken van gefundeerde keuzes op basis van een adequate informatiepositie);
4. het verzamelen, controleren, veredelen, bewerken en analyseren van informatie uit tactische onderzoeken;
5. informatie dient zodanig veredeld te worden dat er gefundeerde keuzes kunnen worden gemaakt met betrekking tot wijzigingen in wet- en regelgeving, dus als bijdrage aan de beleidsvorming' (Van Dijk e.a., 1997).

Strategisch financieel rechercheren kan informatie opleveren die gebruikt kan worden bij de ontnemingsactiviteiten (Van Dijk e.a., 1997). Die informatie is afkomstig uit de specifieke analyses die Van Gemert e.a. geven: bedrijfseconomische analyse, geldstroom en goederenanalyse, omzetanalyse, vermogensaanwasberekening, balans en jaarrekeningsreconstructie, branchevergelijking en fiscale analyse (Van Gemert, 1996). Van Duyne wijst er op dat het in kaart brengen van verschillende criminele netwerken een grensoverschrijdende samenwerking vereist, aangezien bij georganiseerde fraude al snel sprake is van grensoverschrijdende geld-, goederen- en facturenstroom (Van Duyne, 1996b).

2.4.1 Fenomeenonderzoek

Een op financiële aspecten gerichte denkwijze in de vorm van strategisch financieel rechercheren kan het zogenaamde 'fenomeenonderzoek' van een nieuwe dimensie voorzien. Sorgdrager geeft aan wat onder 'fenomeenonderzoek' kan worden verstaan: 'het systematisch doorlichten van criminaliteitsgevoelige gebieden, van branches en van organisaties' (Sorgdrager, 1996). De omschrijving van de parlementaire enquetecommissie opsporingsmethoden van fenomeenonderzoek komt op hetzelfde neer: 'het doorlichten van een geografisch gebied/bevolkingsgroep, een misdaadveld/criminele markt en/of een sector/verschijnsel in de samenleving (Van Traa, 1996a). Het gaat met name gaat om het inwinnen van financiële informatie op zaak- en brancheniveau (Schaap, 1995). Fenomeenonderzoek kan inzicht geven in de factoren die een rol spelen bij verschillende vormen van criminaliteit en kan aanleiding zijn tot het nemen van concrete stappen (Sorgdrager, 1996).

2.4.2 Prioriteitstelling Een functie van strategisch financieel rechercheren is dat het kan bijdragen aan de prioriteitstelling bij nieuw op te starten opsporingsonderzoeken. Al in de fase van projectvoorbereiding wordt er dan door een 'financieel bril' naar de aan te pakken problematiek gekeken. Een beter oordeel wordt dan mogelijk gemaakt over de aard, ernst en omvang van het probleem en over de te verwachten moeilijkheden bij de bewijsvoering (Sorgdrager, 1996, Van Vliet, 1995 en Van Dijk e.a., 1997). Enkele auteurs merken in dit verband op dat bij de verdere ontwikkeling van financieel rechercheren met name geïnvesteerd zal moeten worden in het opbouwen en ontwikkelen van de informatiepositie, aangezien die informatiepositie als basis kan dienen voor het stellen van prioriteiten (Hoogenboom e.a., 1995, Crijns e.a., 1996 en Van Dijk e.a., 1997).